

ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто основні проблеми, пов'язані з виконанням банками валютних операцій, основні методи мінімізації валютних ризиків, виділено найбільш прийнятні для України методи зменшення валютних ризиків банків.

Аннотация. Рассмотрены основные проблемы, связанные с выполнением банками валютных операций, основные методы минимизации валютных рисков и выделены наиболее приемлемые для Украины методы уменьшения валютных рисков банков.

Annotation. The main issues relating to the implementation of currency transactions of banks, the main methods of minimization currency the risks are considered and the most suitable for Ukraine techniques to reduce currency risks of banks are identified.

Ключові слова: банки, банківські валютні операції, валютний ризик, хеджування, кредит, процентна ставка, депозитна ставка, облікова ставка, рівень цін.

Сучасний етап розвитку банківської системи характеризується значною динамікою та зростанням обсягу операцій. Банківська діяльність за своєю природою пов'язана з ризиками, тобто ризик притаманний функціонуванню банків. Це зумовлено тим, що банк, прагнучи отримати прибуток, наражається на ризики, економічні наслідки від реалізації яких можуть бути виражені в недоотриманні прибутку та появи збитків. Тому метою статті є визначення найбільш прийнятних українськими банками методів зменшення валютних ризиків.

Обрана тема є актуальною, бо розширюється спектр нових фінансових послуг і зростають обсяги банківських операцій з іноземною валютою на сучасному етапі розвитку банківської системи України, що відбувається в умовах нестабільності валютного ринку, поглиблення світової фінансової кризи та кризових явищ в економіці держави. Удосконалення валютного ринку, збільшення експортно-імпортних операцій, обсягів іноземного інвестування ставлять проблему зниження рівня ризику операцій з іноземною валютою банківських установ. За таких умов банки змушені враховувати зміни валютного курсу шляхом керування валютними ризиками.

Вивченням природи валютних операцій банків та ризиків, пов'язаних з виконанням цих операцій, займалися такі вчені: Костюченко О. А., Мороз А. М., Петрашко Л. П., Савлук М. І., Тиркало Л. І. та ін. [1]. Ці вчені описували валютні операції та ризики, пов'язані з виконанням валютних операцій, але не виділяли методів мінімізації валютних ризиків, що найбільш прийнятні в Україні.

Серед вчених немає однозначного визначення терміна "валютні операції", тому й існують різні його класифікації та визначення. Це пов'язано з тим, що в українському законодавстві чітко не закріплено визначення валютних операцій, а тільки подана класифікація операцій з валютою, оскільки законодавчий акт не містить вказівки на їх загальні ознаки та специфіку щодо діяльності, не пов'язаної з валютними цінностями [2].

Мороз А. М. розглядає валютні операції як операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності.

Савлук М. І. визначає валютні операції як обмінні операції. На думку автора, найбільш прийнятним є визначення Лучковської С. І.: "Валютні операції – урегульовані нормами національного та міжнародного права дії, що здійснюються між суб'єктами валютних відносин, істотною рисою яких є рух валютних цінностей у вигляді переходу права власності та інших прав на них, у тому числі використання як засобу платежу іноземної валюти, цінних паперів, платіжних документів, номінованих в іноземній валюті, та (або) транскордонного переміщення валютних цінностей" [3].

Основною причиною зменшення обсягів валютних операцій стала курсова нестабільність гривні відносно іноземної валюти, що є одним з видів валютних ризиків.

Валютний ризик є несталим однорідним явищем, що піддається легкому розумінню. Так, за характером і місцем виникнення поділяють валютні ризики на операційні, трансляційні та економічні. Можна виокремити такі три види валютного ризику [1]:

ризик зменшення вартості портфеля міжнародних активів банку внаслідок несприятливих коливань курсу іноземних валют на світовому валютному ринку;

ризик, що виникає під час укладання фінансових угод, які передбачають конвертацію валюти у майбутньому;

ризик валютної позиції банку, що характеризується незбалансованістю за термінами та обсягами активів і пасивів банку в кожній з іноземних валют згідно з банківським балансом.

З метою мінімізації валютного ризику банки мають прагнути того, щоб уникнути двох видів відкритих валютних позицій в іноземній валюті – довгої (володіння довгостроковими активами

Необхідно зазначити, що основними факторами виникнення валютного ризику на внутрішньому валютному ринку України є такі [4]:

коливання курсів на світових валютних ринках;
політична і загальноекономічна нестабільність;
інфляційні очікування;
великі обсяги спекулятивних операцій, непередбачуваність валютно-курсової політики НБУ;
незбалансованість структури, національного валютного ринку.

Загалом методи управління валютним ризиком поділяються на внутрішні та зовнішні.

До внутрішніх методів належать: управління відкритою валютною позицією, або лімітування та диверсифікованість валютного ризику.

До зовнішніх методів управління валютним ризиком належить хеджування (страхування ризику), суть якого полягає в тому, щоб здійснити валютообмінні операції до того, як відбудеться несприятлива зміна курсу, або щоб компенсувати збитки від подібної зміни за рахунок рівнозначних угод з валютою, курс якої змінюється у протилежному напрямі. Інструментами хеджування є валютні опціони, ф'ючерсні угоди, "валютний кошик" та арбітраж термінових нових позицій.

Слід зазначити, що значно підвищити рівень безпечності проведення операцій з іноземною валютою може ефективно збудована система ризик-менеджменту банку, яка повинна базуватися на детальному аналізі, оцінці можливих наслідків та виборі оптимальних методів управління валютним ризиком.

Стратегія управління валютним ризиком полягає в тому, що банк може обирати між повним непокритим валютним ризиком, повним хеджуванням валютних ризиків і вибірково хеджуванням валютних ризиків.

Політика непокриття валютних ризиків, тобто допущення відкритої валютної позиції, може застосовуватися у стабільних валютних умовах. Ця політика вимагає прогнозування майбутніх змін валютних курсів з достатнім ступенем ймовірності.

Автоматичне покриття ризику, тобто політика 100 % хеджування, означає те, що будь-який валютний ризик має бути хеджований тоді, як тільки він стає відомим банку.

Вибіркове покриття валютного ризику означає допущення відкритої валютної позиції в межах певного рівня зміни курсу.

Зауважимо, що, здійснюючи вибір стратегії управління валютним ризиком, банк може утримувати валютну позицію закритою (стратегія валютного метчингу) або відкритою (стратегія максимізації прибутку) [5].

Таким чином, валютні операції банків України під час економічної кризи мали тенденцію до зменшення, основною причиною чого стала курсова нестабільність. Для того щоб не зазнавати курсових втрат, банками проводиться політика з управління валютними ризиками.

У світі існують багато методів мінімізації валютних ризиків, але більш прийнятними для України є хеджування валютного ризику за допомогою "валютного кошика" та валютного арбітражу (валютні опціони та ф'ючерси не підходять, бо вітчизняні банки практично не використовують деривативи у своїй діяльності з причини недостатнього розвитку ринку цінних паперів в Україні).

Наук. керівн. Дзеніс В. О.

Література: 1. Мороз А. М. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз. – К. : КНЕУ, 2008. – 599 с. 2. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. № 15-93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua. 3. Лучковська С. І. Правові основи валютного контролю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук / С. І. Лучковська. – К., 2007. – 18 с. 4. Ткачук Н. М. Методи управління валютними ризиками банку / Н. М. Ткачук, Ю. І. Стремєцька // Наука й економіка. – 2010. – № 2(18). – С. 106–111. 5. Коломієць Т. Причини та методи подолання нестабільності курсової політики у банківській сфері / Т. Коломієць, Н. Чемна, М. Подолець // Облік, фінанси, кредит. – 2010. – № 1. – С. 56–63.